

Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ιερόθεος, Μετά τις δύο αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας για τα Θρησκευτικά.

**του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Άγιου Βλασίου Ίεροθέου.
Μετά τις δύο αποφάσεις του Συμβουλίου τής Έπικρατείας για τά
Θρησκευτικά**

Έξεδόθη καί ή ύπ' άριθμ. 926/2018 άναμενόμενη άπόφαση τής Όλομέλειας του Σ.τ.Ε. για τό Πρόγραμμα Σπουδών τών Θρησκευτικών στά Λύκεια, ή όποία κινεΐται στην ΐδια προοπτική μέ τήν ύπ' άριθμ. 660/2018 άπόφαση τής Όλομέλειας του Σ.τ.Ε. για τό Πρόγραμμα Σπουδών στό μάθημα τών Θρησκευτικών στά Δημοτικά Σχολεία καί τά Γυμνάσια.

Εΐναι σαφέστατο πλέον ότι τό Πρόγραμμα Σπουδών για τό μάθημα τών Θρησκευτικών σέ όλες τίς βαθμίδες τής Έκπαίδευσης εΐναι άντισυνταγματικό, για τούς πολίτες πού πιστεύουν στην έννομη Πολιτεία καί στην λειτουργία του Κράτους μέ βάση τό Σύνταγμα καί όχι μέ βάση τίς προσωπικές άπόψεις μερικών. Τό προηγούμενο Άναλυτικό Πρόγραμμα δεν ήταν άντισυνταγματικό, παρά τίς έλλείψεις του.

Αυτό σημαίνει ότι η δομή αυτού του Προγράμματος που ισχύει στα Σχολεία από τον Σεπτέμβριο 2016 δεν μπορεί, με όσες βελτιώσεις και να υποστή, να συντονισθῆ με τις δύο σημαντικές αποφάσεις του Σ.τ.Ε. για τό θέμα αυτό. Ἡ ἴδια ἡ δομή τοῦ Προγράμματος εἶναι προβληματική ἀπό κάθε πλευρά καί ὄχι μόνο ἀπό Συνταγματική.

Κατόπιν τούτου θεωρῶ ὅτι οἱ ἀπόψεις που διετύπωσα ἀπό τόν Ἰανουάριο 2016 μέχρι σήμερα φανερώνουν **μιά πλήρη ἄν καί ὄλως τραγική δικαίωση** ἐπί τοῦ θέματος. Συγκεκριμένα:

1. Ἐπιβεβαιώθηκαν οἱ θέσεις που ἐξέθεσα στήν Εἰσήγηση που ἔκανα τόν Ἰανουάριο 2016 στήν κοινή Συνεδρίαση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καί τῶν Προέδρων καί Κοσμητόρων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ὡς καί τῶν Προέδρων τῶν Συλλόγων τῶν Θεολόγων, ἤτοι τήν Πανελλήνια Ἐνωση Θεολόγων καί τόν Σύνδεσμο Θεολόγων «Καιρόν», μέ τήν συμμετοχή τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καισαριανῆς κ. Δανιήλ ὡς Προέδρου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως καί Ἐπιμορφώσεως τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου, παρόντος καί τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Θεοδώρου Παπαγεωργίου, ὅπως καί στίς θέσεις που ἐξέφρασα στήν Εἰσήγηση ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τόν Μάρτιο τοῦ 2016. Οἱ Εἰσηγήσεις αὐτές ἔχουν δημοσιευθῆ (**ΦΑΚΕΛΟΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ** <http://www.parembasis.gr/index.php/el/metropolitan/menu-thrnskeutika>).

Ἐπαληθεύθηκα στο ὅτι ἀρνήθηκα δύο φορές νά συμπεριλη-φθῶ στην Ἐπιτροπή διαλόγου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ τό Ἴνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς (ΙΕΠ) τόσο κατά τήν Συνεδρίαση τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Μαρτίου τοῦ 2016, ὅσο καί κατά τήν Συνεδρίαση τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ὀκτωβρίου 2016.

Ἐπειδή μερικοί δέν καταλαβαίνουν ἀκόμη καί τώρα γιατί ἀρνήθηκα νά συμμετάσχω στήν Ἐπιτροπή αὐτή τοῦ Διαλόγου, θέλω γιά ἀκόμη μία φορά νά σημειώσω ὅτι διέκρινα εὐθύς ἀμέσως ὅτι τά πράγματα λάμβαναν ἄλλη τροπή καί θά ἔφθαναν στό σημεῖο αὐτό που βρίσκονται σήμερα.

Διέγνωσα ὅτι γιά διάφορους λόγους ὑπῆρχε διάθεση μιᾶς ἄλλης λύσης καί, φυσικά, δέν ἤθελα νά ἀναλάβω εὐθύνη γιά ὅλα ὅσα θά ἀκολουθοῦσαν, τά ὁποῖα ἤδη εἶχα ἐντοπίσει.

Εἶναι ἐνδεικτικό τό ὅτι ἔγινε ἡ διολίσθηση, ἀπό πλευρᾶς ἐκκλησιαστικῆς, ἀπό τήν ἀπόφαση νά γίνῃ διάλογος πάνω στό προηγούμενο Ἀναλυτικό Πρόγραμμα στήν πρόταση γιά διάλογο ἀπό «μηδενική βάση» καί στήν συνέχεια στόν διάλογο πάνω στό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν.

Αυτό σέ μένα ἔγινε ἀντιληπτό ἀπό τήν ἀρχή. Δέν εὐθύνομαι ἄν ἄλλοι δέν τό ἀντιλήφθησαν.

Ἔγιναν σέ πολλούς φανερά τά ὅσα ἔγραψα σέ διάφορα κείμενα μου γιά τό Πρόγραμμα Σπουδῶν στό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, ὄχι μόνον ὡς πρός τήν δομή του, ἀλλά καί ὡς πρός τό περιεχόμενο του καί κυρίως ὡς πρός τήν βιβλιογραφία πού χρησιμοποιεῖται.

Γιατί ὅταν σέ ὄλο τό Πρόγραμμα χρησιμοποιοῦνται κείμενα ἀπό βιβλία Κληρικῶν καί Θεολόγων, οἱ ὁποῖοι εὐθύνονται γιά τήν ἀλλοίωση τῆς ὀρθοδόξου πατερικῆς θεολογίας στήν Ἑλλάδα, μέσα ἀπό τούς ὁποίους εἰσήχθησαν στήν ὀρθόδοξη θεολογία δυτικές ἀπόψεις τῆς λεγομένης νεορθοδοξίας καί τοῦ μεταπατερισμού, τότε πράγματι ὑπάρχει ἔντονος προβληματισμός.

Ἔστερα ἀπό τίς τελευταῖες ἐξελίξεις, ὅσοι ἀσχολοῦνται μέ τό θέμα ἄμεσα μέ ἐρωτοῦν τί πρέπει νά γίνη μετά τίς δύο ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.

Νομίζω ὅτι ὑπάρχουν δύο θέσεις.

Ἡ πρώτη, ὅτι ἡ δομή τοῦ Προγράμματος Σπουδῶν πού ἰσχύει ἀπό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 2016 **δέν μπορεῖ νά βελτιωθῆ μέ τήν ἐναρμόνισή του πρός τίς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε.** Γιατί ἄν, γιά παράδειγμα, ἡ μηχανή ἑνός αὐτοκινήτου εἶναι προβληματική, τότε δέν βελτιώνεται μέ ἐξωτερικές ἀλλαγές στό σκάφος τοῦ αὐτοκινήτου, μέ π-ροσθήκη διαφόρων ἐξωτερικῶν στοιχείων, ὅπως ὠραῖα καθρεπτάκια, ἀλλαγή χρώματος κλπ.

Ἡ δεύτερη, ὅτι ἡ συζήτηση τῆς Ἐκκλησίας μέ τό Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς (ΙΕΠ) πρέπει νά γίνη πάνω στήν βελτίωση τοῦ προηγουμένου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος πού κινεῖται μέσα στά Συνταγματικά καί εὐρωπαϊκά πλαίσια, ὅπως ἔχω ἀναλύσει ἐπανειλημμένως.

Αὐτό σημαίνει τήν ἄμεση ἐπαναφορά τῶν βιβλίων πού ἴσχυαν μέχρι τόν Σεπτέμβριο τοῦ 2016 καί τήν ἔναρξη διαλόγου γιά τήν βελτίωσή τους, σύμφωνα μέ τήν ἀπόφαση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Ἰανουαρίου 2016 καί τήν ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Μαρτίου 2016. Ἡ παράταση τοῦ χρόνου συζητήσεως καί μάλιστα πάνω σέ ἐσφαλμένη βάση, ἐκτρέπει τήν συζήτηση γιά τήν κατάρτιση ἑνός Προγράμματος πού νά εἶναι συμβατό μέ τήν παράδοση τοῦ τόπου μας καί τήν συνταγματική ἐπιταγή.

Τό ὅτι πολλοί πού ἀσχολοῦνται μέ τό θέμα, δέν ἔχουν γνώση τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, φαίνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι κάνουν λόγο γιά τούς «φακέλους τοῦ μαθητοῦ», πού κατά τήν διάρκεια τοῦ σχολικοῦ

έτους πού διανύουμε έστάλησαν στά Σχολεία, μέ τήν προοπτική ότι θά έκδοθοῦν ἀργότερα τά βιβλία.

Όμως, στήν πραγματικότητα δέν υπάρχουν «φάκελοι μαθητοῦ», ἀλλά, ὅπως χαρακτηρίζεται τό ὑλικό πού έστάλη στά Σχολεία, εἶναι **«φάκελοι μαθήματος»** (ὄχι φάκελοι μαθητοῦ), ἤτοι **«έντυπο ὑλικό στά Θρησκευτικά»** τῶν διαφόρων τάξεων, τά ὁποῖα εἶναι οἰονεῖ βιβλία. Ἐπομένως, καί ἡ έσφαλμένη ὁρολογία ἢ δείχνει ἄγνοια τοῦ θέματος ἢ περικλείει κάποια σκοπιμότητα.

Τελικά, ἡ έφαρμογή τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν στά Σχολεία φανερώνει ὅτι υπῆρξε μιὰ μεθόδευση, τόσο μέ λόγους ὅσο καί μέ πράξεις, ἀπό διάφορες πλευρές.

Ἄν δέν γίνη ἀποδεκτή ἡ πρόταση αὐτή νά γίνη ὁ διάλογος πάνω στό Ἀναλυτικό Πρόγραμμα, τότε νομίζω ὅτι ἡ Ἐκκλησία θά μπορούσε νά ἀπεμπλακῆ ἀπό τόν περαιτέρω διάλογο καί νά ἀναλάβη τήν εὐθύνη ἡ Πολιτεία, ἡ ὁποία ἄλλωστε χαρακτηρίζει τόν ἑαυτό της ὡς υπεύθυνη.

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή δημοσιοποιῶ ἀφ' ἑνός μέν τό υπ' ἀριθμ. Πρωτ. 116/22-3-2018 ἔγγραφό μου πού ἔστειλα στήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετά τήν ἔκδοση τῆς πρώτης ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τοῦ Σ.τ.Ε., ἀφ' ἑτέρου δέ τήν ἔρευνα πού ἔκανε ὁ συνεργάτης τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως κ. Ἀπόστολος Τσακούμης, Θεολόγος, πρώην Σχολικός Σύμβουλος καί Διευθυντής τοῦ 2ου Γυμνασίου Ναυπάκτου, στήν ὁποία παρατίθενται οἱ ἀπόψεις τῶν Μητροπολιτῶν καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων πάνω στό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν, μέχρι τήν ἔκδοση τῶν ἀποφάσεων τοῦ Σ.τ.Ε.

1. Ἐγγραφό μου πρὸς τήν Ἱερά Σύνοδο

«Μακαριώτατε Πρόεδρε, Συνοδικοί Σύεδροι.

Προάγομαι νά ἀναφέρω στήν Ἱερά Σύνοδο ὅτι μετά τήν σημαντική ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά Δημοτικά καί τά Γυμνάσια –ἀναμένεται δέ καί ἡ ἀπόφασή του γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά Λύκεια, πού ἐνδεχομένως θά ἔχη τό ἴδιο περιεχόμενο– ὡς Ἐκκλησία ἔχουμε τήν ἱστορική εὐθύνη νά λάβουμε σοβαρές ἀποφάσεις καί **νά ἐφαρμόσουμε τήν ἀπόφαση τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου τῆς 12ης Ἰανουαρίου 2016 καί τήν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τῆς 9ης Μαρτίου τοῦ 2016.**

Νά θυμίσω ὅτι καί στίς δύο περιπτώσεις εἰσηγήθηκα τό θέμα καί οἱ προτάσεις μου ἔγιναν ὁμοφώνως ἀποδεκτές, στήν πρώτη δέ περίπτωση

ἔγιναν ἀποδεκτές καί ἀπό τούς παρόντες Κοσμήτορες καί Προέδρους τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης.

Στίς εἰσηγήσεις μου αὐτές, οἱ ὁποῖες δικαιώθηκαν ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ἀφοῦ ἀνέλυσα τό θέμα ἀπό ἀπόψεως νομολογίας τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων, τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς προοπτικῆς, κατέληξα στό ὅτι ὑπάρχουν δύο μέθοδοι διδασκαλίας Θρησκευτικῶν, ἥτοι ἡ ἀναλυτική μέθοδος, πού ἴσχυε τότε καί ἐπί τῆ βάσει αὐτῆς εἶχαν γραφῆ τά βιβλία, καί ἡ μέθοδος τοῦ Προγράμματος Σπουδῶν, ἐπί τῆ βάσει τῆς ὁποίας ἐγράφησαν τελικά οἱ φάκελοι πού διδάσκονται σήμερα στά Σχολεῖα. Καί ἡ πρόταση πού ἔγινε ὁμοφώνως ἀποδεκτή καί ἀπό τήν Ἱεραρχία καί ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἦταν:

«Νά ἐπικεντρωθῆ τό ἐνδιαφέρον στό τρέχον Πρόγραμμα (τό προηγούμενο πρόγραμμα) μέ τήν δική του μεθοδολογία, στό ὁποῖο ὁμως νά γίνουν μερικές βελτιώσεις, ἐντάσσοντάς το στά σύγχρονα παιδευτικά δεδομένα, ὅποτε νά εἰσαχθοῦν σέ κάθε βιβλίο –ὄχι σέ κάθε μάθημα– μερικά κεφάλαια θρησκευτολογικά, ἀνάλογα μέ τήν θεματολογία τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ ὁμως δοθῆ προτεραιότητα στήν ὀρθόδοξη παράδοση, τήν ὁποία ἀκολουθεῖ ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, ἀλλά καί νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἐφαρμογές καί τά καλά στοιχεῖα τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν».

Ἡ ἀπόφαση αὐτή τῆς Ἱεραρχίας τῆς 9ης Μαρτίου 2016 δέν κρίνεται ὡς μονομερής, ἀλλά ὡς ρεαλιστική καί συνθετική ὅλων τῶν τότε ἀπόψεων καί ἀποδεκτή ἀπό τήν συντριπτική πλειοψηφία τῶν τάσεων πού ὑπάρχουν στούς θεολογικούς κύκλους.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, θεωρῶ ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος πρέπει νά στηρίξη τήν ἀπόφαση τοῦ Ἰανουαρίου καί τοῦ Μαρτίου 2016, ἡ ὁποία ἦταν καί ἡ μόνη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας –ἐνῶ στίς ἄλλες μεταγενέστερες Συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας ἔλαβε ἐπιφυλακτική στάση– ὥστε νά ἐπανέλθουν τά πράγματα στήν ὀρθή τους βάση.

Γράφω ὅτι στίς μεταγενέστερες Συνεδριάσεις ἡ Ἱεραρχία ἔλαβε ἐπιφυλακτική στάση, ἔχοντας ὑπ' ὄψη ὅτι στήν Ἱεραρχία τῆς 27ης Ἰουνίου 2017, μετά τήν εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτου Ὑδρας κ. Ἐφραίμ, ἔγινε διεξοδική συζήτηση καί διετυπώθησαν ἐπιφυλάξεις ἐκ μέρους πολλῶν Ἀρχιερέων γιά τήν ἐγκριση τῶν φακέλων. Ὑστερα ἀπό τίς συζητήσεις, ἡ Ἱεραρχία ἐνέκρινε τήν πρόταση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, πού ἦταν ἡ ἀκόλουθη:

«Έπομένως, ή Έπιτροπή διαλόγου θά συνεχίσει τόν διάλογο μέ τήν Πολιτεία καί θά παρακολουθεϊ τήν εξέλιξη τῶν θεμάτων ὡς πρός τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. Ἔτσι, λοιπόν, **σήμερα δέν θά ποῦμε ὅτι ἐγκρίνεται ἡ ἀπορρίπτεται τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν, ἀλλά ὅτι ἡ ΙΣΙένημερώθηκε ἀπό τά μέλη τῆς Έπιτροπῆς καί τούς εὐχαριστοῦμε».**

Έπομένως, ή Έκκλησία, κατά τήν γνώμη μου, θά πρέπει **νά συνεχίση τόν διάλογο μέ τήν Πολιτεία, ὕστερα μάλιστα καί ἀπό τήν πρόσφατη ἀπόφαση τοῦ Σ.τ.Ε. μόνον μέ βάση τήν οὐσιαστική ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τῆς 9ης Μαρτίου 2016, ή ὁποία ἀναφέρθηκε προηγουμένως.**

Έάν παρ' ἐλπίδα ή ὑπεύθυνη Ἡγεσία τῆς Πολιτείας ἐπιθυμεϊ διάλογο γιά τήν δῆθεν βελτίωση τῶν σημερινῶν φακέλων πού ἐκφράζουν τό Πρόγραμμα Σπουδῶν καί καταδικάστηκαν ἀπό τό Σ.τ.Ε., ή Έκκλησία νά ἀπεμπλακῆ ἀπό αὐτόν τόν διάλογο πού εἶναι ἀτελέσφορος καί ἐπικίνδυνος. Στήν περίπτωση αὐτή ἄς ἀναλάβη ή Πολιτεία τήν εὐθύνη, ὅπως ή ἴδια ἐπιθυμεϊ καί τό διακηρύσσει ὅτι εἶναι ὑπεύθυνη, **χωρίς ή Έκκλησία νά γίνη περαιτέρω μέρος τοῦ προβλήματος.**

Τό ὅτι τό ἰσχύον Πρόγραμμα Σπουδῶν, ὅπως ἐκφράζεται ἀπό τούς φακέλους πού δέν βελτιώνονται μέ κανένα διάλογο ὅσο ἐποικοδομητικός καί ἄν εἶναι, φαίνεται ἀπό τίς κατά καιρούς δηλώσεις πολλῶν Ἱεραρχῶν καί τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου.

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή σᾶς ἀποστέλλω τίς δηλώσεις αὐτές, ὅπως τίς συγκέντρωσε ὁ Θεολόγος κ. Ἀπόστολος Τσακούμης, πρ. Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων, συνεργάτης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μου.

Ἔγραψα τά ἀνωτέρω μέ πλήρη εὐθύνη ἔναντι τῆς ἱστορίας, τοῦ Γένους καί τῆς Έκκλησίας, ἀλλά καί τῆς εὐθύνῃς πού ἔχουμε ἔναντι τῆς νέας γενιᾶς.

Εἶμαι στήν διάθεση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου γιά περαιτέρω ἐξηγήσεις.

Ἐπί τούτοις διατελῶ.

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῶ ἀδελφός.

+ Ὁ Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱερόθεος».